

Semenenko O.V.

assistant of service management department

Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

Семененко О.В.

асистент кафедри менеджменту сфери послуг

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

The article says the place and role of light industry in the national economic system; status and some problematic aspects unstable development branch in the transition to a civilized market relations. Made suggestions for improving the provision of consumer needs, and therefore better financial and economic results of its operations.

Keywords: *light industry, retrospective analysis, product competitiveness, competitiveness – stability of enterprise, exports, imports, resistance businesses.*

У статті розглядається місце і роль легкої промисловості в національній економічній системі; стан та деякі проблемні аспекти нестабільного розвитку галузі в період переходу до цивілізованих ринкових відносин. Вносяться пропозиції щодо покращення забезпечення споживчих потреб населення, а відповідно і поліпшення фінансово-економічних результатів її діяльності.

Ключові слова: *легка промисловість, ретроспективний аналіз, конкурентоспроможність, конкурентостійкість, експорт, імпорт, стійкість підприємств.*

Вступ Легка промисловість завжди і в багатьох країнах світу була і залишається однією з провідних галузей економіки і промисловості зокрема. У середньому частка легкої промисловості в країнах ЄС становить 6,5%, у світі – 7,8%. Зокрема у Німеччині, Франції, США частка цієї галузі у загальному обсязі виробництва промислової продукції складає 6-8%, в Італії - 12%, що дає змогу цим країнам формувати до 20% бюджету за рахунок відрахувань галузі, а також забезпечувати наповнення внутрішнього ринку на 75-85% продукцією власного виробництва. Слід зазначити, що і в колишньому Радянському Союзі частка текстильної та легкої промисловості у формуванні бюджету становила близько 27% [1]. Ринкові перетворення, а також системна криза, яка з'явилася в

Україні на початку 90-х років докорінно змінили економічну ситуацію в цій галузі, причому не в кращу сторону. А тому, її відродження і подальший стійкий розвиток потребує від інституційних структур застосування науково обґрунтованої економічної і регуляторної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій В цілому можна зазначити, що існує значна кількість наукових праць, які висвітлюють теоретичні та практичні аспекти розвитку легкої промисловості. Але найбільш ґрунтовні дослідження зосереджені в працях вітчизняних діячів: Грищенко І.М., Гречан А.П., Гончарова Ю.В., Ігнат'євої І.А., Лабурцевої О.І., Паливоди О.М., Тарасенко І.О., Хмурової В.В., Чубукової О.Ю.

Постановка завдання враховуючи, що легка промисловість є важливою ланкою економіки, мета полягає у дослідженні стану легкої промисловості в ретроспективному аналізі для співставлення проблем сьогодення, визначення і забезпечення стійкого динамічного розвитку галузі.

Виклад основного матеріалу Легка промисловість в недалекому минулому являлася сферою національних стратегічних пріоритетів України. І це не випадково! Вона відносилася до багатогалузевого комплексу соціального спрямування, галуззю, що виробляла товарні цінності першочергового народного споживання, забезпечувала не тільки населення і промислово-виробничий персонал предметами споживчого ринку. Продукція легкої промисловості завжди користувалася високим попитом у Збройних Силах, інших військових формувань. В умовах особливого періоду підприємства легкої промисловості мали всі необхідні резерви для швидкої мобілізації виробничих потужностей й промислово-виробничого персоналу для виробництва продукції оборонного спрямування. Окрім того багатогалузевий комплекс, який об'єднував 25 підгалузей і 500 підприємств в роки командно-адміністративної системи забезпечував робочими місцями і відповідно різного видами доходів близько 1 млн. чол., тобто 5% працездатного населення України, в тому числі на підприємствах галузі понад 500 тис. чоловік. Високий же рівень рентабельності виробництва підприємств, що становив від 20 до 50%

дозволяв за рахунок їх прибутків регулярно проводити дотації інших сфер економіки, а в багатьох областях, районах і містах легка промисловість була основою для формування місцевих бюджетів.

Сьогодні, в період переходу до цивілізованого ринку, до того ж за часів незалежності України, легка промисловість втратила свою колишню потужність, а наполегливі спроби колективів підприємств реформувати галузь шляхом роздержавлення і приватизації не сприяли її стійкому розвитку, а деякі її підгалузі навіть опинилися в кризовій ситуації.

Проведені дослідження на підприємствах легкої промисловості, а також аналіз спеціальної літератури і висновків фахівців, показали, що на нестабільний стан галузі впливає достатньо велика кількість екзогенних та ендогенних чинників, в тому числі і історичного характеру.

По-перше, слід зазначити, що ускладненням для вирішення проблем в легкій промисловості стало те, що «...у роки входження України до складу СРСР української економіки як системної цілісності взагалі не існувало» [2, С.114]. «...найбільша складність полягала у так званій міжреспубліканській спеціалізації економіки і сформованому за часів радянської влади розподілі праці між колишніми союзними республіками... Структура так званого єдиного союзного народногосподарського комплексу, до складу якого входила й Україна, була вибудована в такий спосіб, що відокремлення від нього будь-якого суб'єкта господарювання і його розвиток в автономному режимі ставали неможливими»[3, С.8].

По-друге, обвальний розрив міжгосподарських зв'язків і гостра обмеженість асортиментної продукції доповнюється зниженням платоспроможного попиту з боку населення на готовий одяг і взуття, а промислових підприємств на сировину, що призвело до суттєвого скорочення реалізації продукції.

По-третє, технічна та технологічна відсталість, нерозвиненість та недосконалість законодавчої бази, недосконалість фінансових та банківських установ, і як наслідок низький рівень інвестиційної привабливості та

інноваційної діяльності та не бажання зарубіжних інвесторів до вкладу коштів у розвиток національної легкої промисловості України.

По-четверте, зростання імпорту товарів легкої промисловості в результаті глобалізації бізнесу, а також податковий тиск на вітчизняного товаровиробника призвів до падіння внутрішнього виробництва, погіршення конкурентних позицій національних товаровиробників і зростання імпорту споживчих товарів. За даними Міністерства економіки України, коефіцієнт залежності України від імпорту за 1992-1994 рр. зріс з 14 до 37%, а в 1995 р. він досяг відмітки у 43%.

По-п'яте, зміни, що виникли у макро- і мікро- середовищах діяльності підприємств вимагали проведення реструктуризації та пристосування виробництва до нових обсягів та структур попиту ринку. Але відсутність досвіду роботи, брак ефективного керівника з сучасним підходом та досвідом роботи виробничого менеджменту і маркетингу в умовах ринку стримували ефективний розвиток галузі.

Перші кроки поступового налагодження галузі протягом 1999-2007 років, змінює глибока фінансово-економічна криза 2008-2009 рр. завдавши більш руйнівного удару по її діяльності і, ще раз підкресливши неготовність її персоналу і менеджменту до різких коливань попиту та пропозицій.

За роки трансформаційних змін майже в 14 раз зменшилася її частка у структурі промислового комплексу, з 10,8% у 1990 р. до 1,1% у 2005 р. та 0,7% у 2013 р. (рис.1). Більшість підприємств не запровадили ефективні механізми економічної мотивації до технологічної та структурної модернізації виробництва. Стан науково-технічного потенціалу погіршується, відчутно скорочується частка високотехнологічних виробництв, несформовані й мало освоєнні нові товарні ринки, низька конкурентоспроможність власних розробок та продукції легкої промисловості вітчизняних виробників на світовому ринку, кадрова проблема, низький рівень заробітної плати. Підприємства, щоб якось утримуватись в складних фінансово-економічних умовах, залучають більше

іноземного замовника працювати за толінговими схемами (70-80% продукції), що покращують результати діяльності, але ж ніяк розвиток галузі в цілому.

Рис.1 Пітома вага легкої промисловості у загальному обсязі реалізованої промислової продукції 1985–2013 рр. (складено за даними [6])

Статистичні дані дають можливість простежити тенденції розвитку підприємств легкої промисловості (табл.1).

Таблиця 1

Індекси промислової продукції в легкій промисловості (текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів) 2001-2013 рр.

(відсотків до попереднього року)

Показники	2001	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Відхилення 2013 до 2001 у %
Легка промисловість	113,8	100,3	97,4	89,4	74,2	108,9	107,6	93,4	94,2	- 19,6
текстильне виробництво	111,5	108,7	112,4	92,1	72,6	116,9	115,3	104,9	93,6	- 17,9
виробництво одягу	116,3	100,2	89,7	85,8	71,6	104,7	105,5	91,7	95,2	- 21,1
виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	110,3	91,9	99,4	95,8	84,1	106,6	105,3	85,9	92,6	- 17,7

* Розраховано за даними [6,7]

Наведена динаміка розвитку виробництва засвідчує про стійку нестабільність діяльності галузі. Розглядаючи показники 2001-2009 років зазначимо зниження темпів виробництва (2009 р. по відношенню до 2001 р.) на 39,6%. Індекс продукції 2009 року становив – 74,2% до попереднього року, що став найгіршим показником за аналізуємий період (зниження темпів виробництва досягли відмітки 25,8%). Рік 2010 надихав на поживлення і розквіт галузі, але ці надії виявилися марними – поступовий спад у всіх підгалузях спостерігається до 2013 року. Цей рік характеризується поступовим надолуженням минулорічних показників, але нажалі не у всіх підгалузях. Негативний показник наявний у текстильному виробництві – 6,4% до попереднього року, інші спрацювали також з від’ємним результатом (легка промисловість – 5,8%, виробництво одягу – 4,8%, виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – 7,4%), але кращим від попереднього 2012 року.

Динаміка частки продажу споживчих товарів, які вироблені на території України, через торгову мережу підприємств також дозволяє фіксувати нестабільний стан спаду.

Членство України в СОТ у 2008 році призводить до докорінних змін з партнерами, повного відкриття ринків товарів легкої промисловості. Висока частка імпортованих товарів легкої промисловості, що ввозять за заниженою митною вартістю та контрабандно, створює тим самим недобросовісну конкуренцію вітчизняним підприємствам на внутрішньому ринку. Із року в рік зростає імпорт товарів «секонд-хенд», зокрема, як зазначила Ізовіт Т.Л., обсяг товарів цієї групи в 2013 р. досяг 102,4 тисяч тонн, або 2,3 кг. на одного жителя України, середня митна вартість склала 1,26 дол. США за 1 кг. [4]. Частка української продукції на внутрішньому ринку, за експертною оцінкою, становить менше 20% [5, С.6], офіційний імпорт складає 5%, а інша частина – «тіньовий» імпорт.

За період 2009-2013 рр. можемо зазначити, що обсяги імпорту в порівнянні з 2009 роком збільшилися на 1 615 104 тис. дол. США (91,7%), також збільшуються обсяги експорту на 106 645 тис. дол. США (10,4%). Не

дивлячись на збільшення експортної продукції по відношенню до попередніх років, імпортна продукція на 81,3% випереджає експорт (табл. 2).

Таблиця 2

Аналіз імпорту та експорту основних товарів легкої промисловості за 2009-2013 рр.

Назва товару	Імпорт, тис. дол.					2013 р. до 2009 р., %	Експорт, тис. дол.					2013 р. до 2009 р., %
	2009	2010	2011	2012	2013		2009	2010	2011	2012	2013	
Всього товарів	1 761 519	2 571 009	2 445 681	3 505 912	3 376 623	191,7	1 020 590	1 068 649	1 217 278	1 069 173	1 127 235	110,4

* Розраховано за даними [8]

Загальна непрозорість ринку, відсутність збалансування імпорто-експортних потоків, нерівність конкурентних умов, відсутність динамічних процесів інноваційного розвитку, послаблення інвестиційного клімату, повна залежність текстильної промисловості від імпортової сировини, відсутність системного підходу щодо державного регулювання на рівні галузі, недоступність довгострокових кредитів впливають на конкурентостійкість підприємств та рівномірне зростання фінансових та економічних показників.

Висновки

Запорукою стабілізаційних процесів розвитку підприємств легкої промисловості є забезпечення економічної стійкості її підприємств. Досягти відродження галузі, а відповідно і покращення динаміки фінансово-економічних показників допоможуть першочергові заходи, до яких ми відносимо: модернізацію виробництва; захист вітчизняного виробника від безконтрольного ввезення товарів, які реалізуються за тіньовими схемами; упорядкування ринку товарів «секонд-хенд» через проходження обов'язково санітарно-епідеміологічного контролю, контролю за рухом і митною вартістю імпортованих товарів.

Література:

1. Лебедев В.В. Пути развития текстильной и легкой промышленности [Электронный ресурс] / В.В. Лебедев, Л.Н. Фомченкова, И.А. Шамис. – Режим доступа: <http://www.wto.ru/documents.asp?f=analitica2&t=14>
2. Тарасенко І.О. Сталый розвиток підприємств легкої промисловості: теорія, методологія, практика: Монографія. – К.: КНУТД, 2010. – 390с.
3. Кучма Л.Д. Кроки становлення національної економіки 1994-2004 роки: доп. та виступи Президента України, офіц. док.: у 2 кн. Кн. 1: Подолання кризи радикальні економічні реформи 1994-1999 роки. / Леонід Кучма. – К.: Либідь, 2008. – 520с. - С.8
4. Офіційний сайт Української асоціації підприємств легкої промисловості «Укрлегпром» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrlegprom.org.ua/golovni-podiyi.html>
5. Стан справ у легкій промисловості України в 2013 р. // Легка промисловість. – 2013. - №4 - С.5-7
6. Статистичний щорічник України за 2013 рік / За ред. О.Г.Осауленка, Державна служба статистики України. – К., 2014. – 553 с. (те ж – за 2005, 2008, 2010 рр.).
7. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
8. Офіційний сайт Української асоціації підприємств легкої промисловості «Укрлегпром» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrlegprom.org.ua/statistika_analitika_ukrlegpromu.html